

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

สำหรับการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมมารับชมและรับรู้รายการละครโทรทัศน์ไทยของคนลาวในเวียงจันทน์” ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Morley ซึ่งเป็นนักวิชาการที่เน้นการศึกษาวัฒนธรรมอย่างวิพากษ์ (Critical Cultural Studies) มาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของการสื่อสาร ซึ่ง Morley สนใจปัญหาที่ว่าในแง่มุมใดผู้รับสารจะ Active และแง่มุมใดที่จะ Passive โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์ผู้รับสารที่เป็นคนลาวในเวียงจันทน์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาถึงทฤษฎี แนวความคิดอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผู้รับสารของ เดวิด มอร์เลย์
- 2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกสรรข่าวสาร
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม
- 2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารแนวใหม่ของ เดวิด มอร์เลย์

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกเกณฑ์ในการศึกษาผู้รับสารตามทัศนะของ Morley ดังนี้

2.1.1 การศึกษาโครงสร้างทางสังคมของคนลาวกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ การใช้เกณฑ์ด้านประชากร ในงานวิจัยครั้งนี้ใช้เกณฑ์ด้านเพศ อายุ อาชีพ รวมทั้งตัวแปรด้านชนชั้น เข้ามาศึกษาวิเคราะห์โดยมีแนวคิดที่ว่า คนที่อยู่ในแต่ละชนชั้นรวมทั้งตัวแปรอื่น จะสามารถเข้าถึงและตีความหรือตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ดังกล่าวเกี่ยวข้องหรือมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมมารับชมและรับรู้รายการละครโทรทัศน์ไทยของคนลาวในเวียงจันทน์อย่างไร

2.1.2 การศึกษาพฤติกรรมการรับชม (Viewing Behavior)

จากการศึกษาเรื่องพฤติกรรมเปิดรับสาร (Exposure Behavior) ที่เคยนิยามกันในระยะแรก กลุ่มวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) ที่เข้ามาสนใจเรื่องการสื่อสารได้ขยายแนวคิดเรื่องการเปิดรับ ออกไปถึงพฤติกรรมการรับชม เนื่องจากเห็นว่า การรู้คำตอบในเชิงปริมาณว่าได้มีการเปิดรับหรือไม่มากนักน้อยเพียงใดนั้น ยังทำให้ขาดมิติเชิงคุณภาพของการเปิดรับ เช่น เปิดรับกับใคร ที่ไหน เปิดรับอย่างไรชัดเจน หรือเปิดรับแบบผ่าน ๆ ไป โดยมีมิติเชิงคุณภาพเหล่านี้จะช่วยอธิบายผลของการรับสารได้ดีขึ้น มิติ (dimension) ของพฤติกรรมการรับชม (Viewing Behavior) อาจแยกแยะได้ดังนี้

1. ความสนใจในการเปิดรับ (Attention)

ได้แก่ การศึกษาว่าผู้รับสารลาวในเวียงจันทน์มีความสนใจที่จะเลือกเปิดรับด้วยตนเอง หรือเลือกดูตามผู้อื่น ดูกับใคร ดูที่ไหน ดูช่องเดียวเรื่องเดียวหรือหลายเรื่อง ชอบดูช่องอะไรมากที่สุด แนวละครที่ชอบ รวมทั้งมีการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับละครที่ตนเองชื่นชอบได้จากที่ไหน อย่างไร อาจจะมีคำถามว่าคนลาวต่างชนชั้นมีพฤติกรรมในการเลือกแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมอย่างไร คนลาวต่างประเทศและวัยมีรสนิยมในการดูละครไทยอย่างไร

2. ลักษณะการคิดไตร่ตรองในขณะดู (Reflexive)

ได้แก่ วิธีการเปิดรับสื่อละครโทรทัศน์ของคนลาวในเวียงจันทน์นั้น เป็นไปในลักษณะใด เป็นแบบคิดไปด้วยดูไปด้วย ดูแล้วไม่เชื่อทั้งหมด หรือคล้อยตามไปกับบทบาทของตัวละครทุกตัว และเชื่ออย่างสนิทใจว่าเป็นเรื่องจริง และมีความรู้สึกเหมือนชีวิตตนเอง และอยากเป็นอย่างในละครหรือไม่ ซึ่งตัวแปรนี้จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับผลกระทบของสื่ออย่างมาก

3. ช่วงเวลาที่ดู (Temporal organization)

ได้แก่ การศึกษาช่วงเวลาที่ดูนั้น อาจจะหมายความกว้างขวางกว่าคำตอบที่ว่า คนลาวในเวียงจันทน์เปิดรับรายการละครโทรทัศน์ไทยในช่วงเวลาใด หากแต่หมายความถึง การที่ละครโทรทัศน์ไทยเรื่องต่าง ๆ ได้เข้าไปจัดระบบการใช้ชีวิตประจำวันของผู้รับสารลาวอย่างไรบ้าง ทำให้เกิดผลกระทบกับการดำเนินชีวิตหรือไม่ อย่างไร เช่น การที่คุณแม่บ้านเฝ้ารอคอยดูละครเรื่องโปรด จนทำให้ไม่มีเวลาไปจัดการกับงานบ้านของตนที่ต้องรับผิดชอบ เป็นต้น

4. กิจกรรมที่ทำระหว่างดูโทรทัศน์ (Activities)

ในระยะหลังได้มีความสนใจที่จะดูบริบทที่เป็นองค์รวมทั้งหมดของการดูโทรทัศน์ เนื่องจากพบความแตกต่างว่าผู้รับสารแต่ละเพศวัย สถานะทางชนชั้น ระดับการศึกษา ฯลฯ ล้วนมีกิจกรรมในการดูโทรทัศน์แตกต่างกัน ผู้ชายลาวอาจนั่งดูละครโทรทัศน์ไทยเพียงอย่างเดียว อย่างใจจดจ่อมีสมาธิ แต่ผู้หญิงอาจจะต้องทำงานบ้านพร้อม ๆ กับการวิพากษ์วิจารณ์ตัวละครไปด้วย เป็นต้น

2.2.3 การศึกษากระบวนการรับรู้ของผู้รับสาร (Perception of audience)

1. การจดจำได้ (Recognition)

เช่น หลังจากที่ชมละครไทยแล้วผู้รับสารลาวสามารถจดจำละครไทยเรื่องใดได้บ้าง เค้าโครงเรื่องเป็นอย่างไร ชื่อตัวละครเด่น ๆ ในเรื่องนั้น ดารานำแสดงชายหญิง และเหตุผลที่ทำให้จดจำได้ดีเป็นพิเศษ

2. การเข้าใจในเนื้อหาสาร (Comprehension)

เช่น หลังจากที่ชมละครไทยแล้วผู้รับสารลาวสามารถเข้าใจเนื้อหาของละครเรื่องนั้น ๆ ได้หรือไม่

3. การตีความหมายจากสาร (Interpretation)

ซึ่งขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมในการถอดรหัสของผู้รับสารลาวเป็นอย่างมาก เช่น ถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับสุภาสิตไทย หรือคำแสลง ผู้รับสารลาวมีความสามารถในการตีความจากคำต่าง ๆ เหล่านี้ได้มากน้อยขนาดไหน ต้องอาศัยผู้อื่นช่วยในการตีความหรือไม่อย่างไร

4. การมีปฏิกิริยาตอบสนอง (Response)

คือ หลังจากชมละครไทยแล้ว ผู้รับสารลาวมีความรู้สึก หรือมีท่าที ต่อละครโทรทัศน์ไทยอย่างไร มีการแสดงออกทางท่าทาง สีหน้า อารมณ์อย่างไร เช่น ดูแล้วยิ้ม พอใจ หัวเราะ หรือร้องไห้ น้ำตาคลอเบ้า หรือท่วมจ่อ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง active audience ทำให้เกิดปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับการศึกษาเรื่องสื่อ เช่น การศึกษาเรื่องส่วนประกอบของข้อความจากสื่อ เพราะบางส่วนของข้อความเหล่านั้นไม่เปิดโอกาสให้มีการตีความเป็นอย่างอื่นได้ แล้วการตีความที่แตกต่างกันออกไปนี้เกิดมาจากสาเหตุอะไร คำตอบหนึ่งก็คือ ความเกี่ยวพันของความหมายกับสถานการณ์ในสังคม เดวิด มอร์เลย์ (1980) จัดการกับปัญหานี้ด้วยการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับคนดูรายการโทรทัศน์ในประเทศอังกฤษที่ชื่อ Nationwide (The Nationwide Audience, 1980) กล่าวโดยย่อ มอร์เลย์ วิจัยถึงข้อความที่ออกอากาศไปทั่วประเทศเพื่อหาความหมายที่ผู้ผลิตต้องการส่งให้กับผู้รับสารนั้น และเขาได้สัมภาษณ์ผู้ชมรายการนี้หลาย ๆ กลุ่ม ซึ่งมีพื้นฐานทางสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อดูว่าความแตกต่างกันทางพื้นที่และทางสังคม และการให้ความหมายกับข้อความจากสื่อเหล่านั้นเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน

มอร์เลย์วิจัยถึงเรื่องนี้โดยมุ่งไปที่หน้าที่ของระดับชั้นในสังคม ในการศึกษาเรื่อง Nationwide เขาใช้แบบจำลองของสจิวท ฮอลล์ ในเรื่องการเข้ารหัสการถอดรหัส ซึ่งเป็นวิธีการที่เน้นทั้งข้อความและการตีความของผู้รับสาร แบบจำลองเรื่องการเข้ารหัสและถอดรหัสมุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างสารจากสื่อในฐานะที่ถูกสร้างขึ้นหรือถูกเข้ารหัสโดยผู้ผลิตสื่อ และวิธีการที่สารถูกตีความโดยผู้รับสาร ซึ่งการถอดรหัสนั้นไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการเดียวกันกับการเข้ารหัส การศึกษารายการ Nationwide บ่งชี้ว่ามีแนวโน้มที่คนที่มีความรู้พื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกันจะตีความสารแตกต่างกันเช่นเดียวกัน แต่มอร์เลย์ไม่คิดว่า ชั้นชั้นทางสังคมเพียงอย่างเดียวจะเป็นตัวกำหนดวิธีที่ทำให้มนุษย์ตีความสารจากสื่อให้ต่างกัน เขาจึงเพิ่มเรื่องอายุ เชื้อชาติ ความเชื่อและเพศ ให้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการเตรียมเครื่องมือทางวัฒนธรรมสำหรับการถอดรหัส

ในการทำงานขึ้นต่อมาจาก Nationwide เดวิด มอร์เลย์ได้ปรับงานของแรดเวย์ที่มุ่งเน้นไปที่เรื่องการใช้สื่อ งานของมอร์เลย์ Family Television (1986) ได้สำรวจบริบทของครอบครัวในการชมโทรทัศน์และการใช้สื่อโทรทัศน์ซึ่งได้ถูกตรึงเอาไว้กับความสัมพันธ์ทางสังคมในครัวเรือน ถ้าเราต้องการเข้าใจถึงความหมายของสารจากโทรทัศน์ เราต้องมุ่งไปที่ประสบการณ์สังคมในการดูโทรทัศน์ ส่วนใหญ่แล้วพวกเราดูโทรทัศน์กับสมาชิกในครอบครัวหรือไม่ก็เพื่อนร่วมบ้าน สถานภาพความสัมพันธ์ในครัวเรือนเช่นนี้เองที่ช่วยกำหนดรายการโทรทัศน์ที่เราดู วิธีที่เราดู และความหมายที่เรากำหนดลงไปรายการโทรทัศน์เหล่านั้น

จากงานของมอร์เลย์ เพศ ก็คือกฎแฉอันหนึ่งที่จะทำให้เราเข้าใจถึงวิธีการที่ผู้คนมีประสบการณ์เกี่ยวกับโทรทัศน์ ถ้าเรามุ่งถึงการใช้โทรทัศน์ในบริบทของครอบครัว คำกล่าวเช่นนี้ก็คงไม่ได้สร้างความแปลกใจให้กับพวกเรา เพราะว่าท้ายที่สุดแล้วบทบาทในสังคมจะถูกสร้างขึ้นจากเพศ การวิจัยของมอร์เลย์ได้มุ่งไปยังความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวชาวอังกฤษ ซึ่งบทบาททางเพศได้ถูกแบ่งแยกอย่างชัดเจน พวกผู้ชายบางคนมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ควบคุมขบวนการในการเลือกดูรายการโทรทัศน์นี้เองที่สามารถจะเป็นฐานของการแย่งชิงอำนาจกันในครัวเรือน

ผลลัพธ์ประการหนึ่งของบทบาททางเพศในครอบครัวก็คือชายและหญิงที่มีอายุต่างกันดูโทรทัศน์ในวิถีทางที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง พวกผู้ชายนั้นจะแสดงออกอย่างชัดเจนลงไปเลยว่าเขาสนใจสิ่งที่กำลังดูอยู่หรือไม่ แต่สำหรับผู้หญิง การดูโทรทัศน์เป็นการแสดงออกทางสังคมซึ่งมักจะควบคู่ไปกับการสนทนาและการทำกิจกรรมอื่น ๆ ในครัวเรือน สำหรับผู้หญิงการนั่งดูโทรทัศน์เฉย ๆ โดยไม่ทำอย่างอื่นควบคู่ไปด้วยนั้นดูราวกับว่าเป็นเรื่องที่เสียเวลาเป็นอย่างยิ่ง หากจะต้องขยายความต่อไปอีก ถึงแม้ผู้ชายและผู้หญิงจะดูโทรทัศน์รายการเดียวกันในยามเย็นแต่จุดหมายของคนทั้งสองในการดูโทรทัศน์ไม่เหมือนกัน กล่าวโดยย่อ การตีความของเราในการดูโทรทัศน์นั้นขึ้นอยู่กับความผูกพันของเราับรายการโทรทัศน์ที่เราดูนั่นเอง เราอาจจะหมุนไปดูเพื่อหาข้อมูล เพื่อพักผ่อน เพื่อความตื่นเต้น จุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันออกไปนี้เองที่ช่วยเรากำหนดความหมายที่เราให้กับรายการโทรทัศน์ที่เราดู

โทรทัศน์นั้นคือเครื่องกำเนิดการสนทนาที่ทรงคุณภาพ เพราะว่ามันถูกแพร่ภาพออกอากาศไปอย่างกว้างขวาง และโทรทัศน์เป็นหัวข้อแห่งการสนทนา เมื่อเราคุยกันถึงเรื่องโทรทัศน์หรือสื่อชนิดอื่น ๆ กับเพื่อน ๆ และครอบครัวของเรา เราก็ได้เริ่มผูกพันตัวเองเข้ากับการตีความแบบรวมกลุ่ม เรากลับมาคิดถึงสิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้น ทำไมถึงเกิดขึ้น ความหมายของมันและอะไรจะเป็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต สิ่งเหล่านี้เองที่เราสร้างความหมายให้กับรายการโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ เพลง นิตยสารและสื่ออื่น ๆ หลังจากที่เราได้ชมรายการที่เราชื่นชอบทางโทรทัศน์ เราต่างพุ่งไปหาคนอื่นเพื่อมาสนทนากันถึงเรื่องเหล่านี้โดยหวังว่าพวกเขาจะได้รับรู้ ได้ดู ได้ฟัง ได้อ่านสิ่งเดียวกับเรา

จากงานวิจัยของมอร์เลย์ ในการพูดคุยกันเรื่องรายการโทรทัศน์ ทั้ง ๆ ที่มันแสนจะเป็นเรื่องที่ปกติสำหรับผู้หญิง แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ค่อยจะได้รับการยอมรับในหมู่พวกผู้ชาย ผู้ชายจะไม่ค่อยพูดกับเพื่อน ๆ เรื่องรายการโทรทัศน์หรือไม่ค่อยยอมรับว่าพวกเขาทำในสิ่งที่ดูเป็นการกระทำของพวกเขาผู้หญิง มอร์เลย์ (1986) เสนอว่าจากผลงานวิจัยของเขา สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาก็คือ การให้

ความหมายนั้น ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นในขณะที่ดูอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้น แต่ยังคงเป็นผลมาจาก ขบวนการทางสังคมที่เกิดจากการสนทนา การย่อยสภาวะที่ได้ชม และการที่ผู้ชายมีความกังวลที่จะ พุดคุยถึงสิ่งที่เขาได้ดูมานั้นก็แสดงว่าการเสพสภาวะจากโทรทัศน์ของเขานั้นแตกต่างกับภรรยาของเขา

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกสรรข่าวสาร (Selective processes)

กระบวนการเลือกสรร (Selective processes) ของผู้รับสาร เป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนด ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการส่งสารไปยังผู้รับสาร ข่าวสารต่าง ๆ แม้ว่าจะได้รับการ เตรียมมาอย่างพิถีพิถัน ใช้ผู้ถ่ายทอดที่มีความสามารถ หรือใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพมากก็ตาม แต่สิ่งเหล่านี้ก็ได้ประกันความสำเร็จของการสื่อสารไปยังผู้รับสารตามที่คุณส่งสารต้องการได้ร้อยละ แปดเปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้เพราะผู้รับสารจะมีกระบวนการเลือกรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างไปตามประสบการณ์ ความต้องการ ความเชื่อ ทักษะคิดความรู้สึกนึกคิด ฯลฯ ที่ไม่เหมือนกัน

กระบวนการเลือกสรรเปรียบเสมือนเครื่องกรอง (filters) ข่าวสารในการรับรู้ของมนุษย์เรา ซึ่งประกอบด้วยการกลั่นกรอง 3 ชั้น ดังนี้

1. การเลือกเปิดรับหรือเลือกสนใจ (Selective Exposure or Selective Attention)

หมายถึง แนวโน้มที่ผู้รับสารจะเลือกสนใจ หรือเปิดรับข่าวสารจากแหล่งหนึ่งแหล่งใด ที่มีอยู่ ด้วยกันหลายแหล่ง เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกเปิดรับนี้ ได้มีการ ศึกษาวิจัยกันอย่างกว้างขวาง และพบว่า การเลือกเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ เกี่ยวข้องหลายประการ อาทิ ทักษะคิดเดิมของผู้รับสารตามทฤษฎีความไม่ลงรอยของความรู้ ความ เข้าใจ (Theory of Cognitive Dissonance) ที่เสนอโดย Festinger L.A. (1957) นั้นกล่าวว่า

บุคคลมักจะแสวงหาข่าวสาร เพื่อสนับสนุนทัศนคติเดิมที่มีอยู่และหลีกเลี่ยงข่าวสารที่ ขัดแย้งกับความรู้สึกนึกคิดเดิมกับของตนเอง ทั้งนี้เพราะการได้รับข่าวสารใหม่ที่ไม่ลงรอย หรือ สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจหรือทัศนคติเดิมที่มีอยู่เดิมแล้ว จะเกิดภาวะทางจิตใจที่ไม่สมดุล หรือมีความไม่สบายใจที่เรียกว่า "cognitive dissonance"

ดังนั้นการที่จะลดหรือหลีกเลี่ยงภาวะดังกล่าวได้ ก็ต้องแสวงหาข่าวสารหรือเลือกสรรเฉพาะข่าวสารที่ลงรอยกับความคิดเดิมของตน Festinger ยังชี้ให้เห็นว่า เมื่อบุคคลได้ตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีความได้เปรียบเสียเปรียบกำลังกัน บุคคลย่อมมีแนวโน้มที่จะแสวงหาข่าวสารที่สนับสนุนการตัดสินใจนั้น ๆ (reinforcement information) มากกว่าที่จะแสวงหาข่าวสารที่ขัดกับสิ่งที่กระทำลงไป

นอกจากทัศนคติดั้งเดิมที่เป็นตัวกำหนดในการเลือกเปิดรับข่าวสารแล้ว ยังมีปัจจัยทางด้านสังคม จิตใจ และลักษณะส่วนบุคคลอีกมากมายหลายประการ ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (ระดับการศึกษา วัย อาชีพ รายได้ ฯลฯ) ความเชื่อ อุดมการณ์ ธรรมเนียม ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ประสบการณ์ ฯลฯ

2. การเลือกรับรู้หรือตีความ (Selective Perception or Selective Interpretation)

เป็นกระบวนการกลั่นกรองขั้นต่อมา เมื่อบุคคลเลือกเปิดรับข่าวสารจากแหล่งหนึ่งแหล่งใดแล้ว ก็ชี้ว่าข่าวสารนั้นจะถูกรับรู้เป็นไปตามเจตนาของของผู้ส่งสารทั้งหมด ผู้รับสารแต่ละคนอาจตีความหมายของข่าวสารขึ้นเดียวกันที่ส่งผ่านสื่อมวลชนไม่ตรงกัน ความหมายของข่าวสารที่ส่งไปถึงจึงมีได้อยู่ที่ตัวอักษร รูปภาพ หรือคำพูดเท่านั้น แต่อยู่ที่ผู้รับสารที่จะเลือกรับรู้หรือตีความหมายตามความเข้าใจของตัวเอง หรือตามทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความคาดหวัง แรงจูงใจ สภาวะร่างกาย สภาวะอารมณ์ขณะนั้น เป็นต้น

3. การเลือกจดจำ (Selective Retention) เป็นแนวโน้มในการเลือกจดจำข่าวสาร

เฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติ ฯลฯ ของตนเอง และมักจะลืมในส่วนที่ตนเองไม่สนใจ หรือไม่เห็นด้วยได้ง่ายกว่า งานวิจัยเก่าแก่ของ Allport, G.W. & Postman, L. (1947) ที่มีการอ้างถึงกันบ่อยก็คือ การศึกษาถึงการถ่ายทอดข่าวลือจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง ซึ่งพบว่าผู้รับมักจะถ่ายทอดเรื่องราวต่อไปยังคนอื่น ๆ ไม่ครบถ้วนเหมือนที่รับมา ทั้งนี้เพราะแต่ละคนเลือกจดจำเฉพาะ

ส่วนที่ตนเองเห็นว่าน่าสนใจเท่านั้น ส่วนที่เหลือมักจะถูกลืมหรือไม่นำไปถ่ายทอด ดังนั้นการสื่อสารมวลชน เช่น การโฆษณาหรือการรณรงค์ในเรื่องต่าง ๆ อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย แม้ว่าผู้รับสารจะได้รับสารนั้นครบถ้วน แต่ผู้รับสารอาจจะไม่สนใจจดจำสิ่งที่เราต้องการให้รู้ให้จดจำก็เป็นได้

การเลือกจดจำนั้นเปรียบเสมือนเครื่องกรองชั้นสุดท้ายที่มีผลต่อการส่งสารไปยังผู้รับสาร ในบางครั้งข่าวสารอาจจะถูกปฏิเสธตั้งแต่ขั้นแรกโดยการไม่เลือกอ่าน ฟัง หรือชมสื่อ ในกรณีที่ผู้รับสารหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้รับสารก็อาจจะพยายามตีความข่าวสารที่ได้รับตามความเข้าใจหรือความต้องการของตนเอง แต่หากว่าข่าวสารนั้นไม่เปิดโอกาสให้ความหมายแตกต่างกันไปได้ (เพราะความหมายนั้นมีความชัดเจนที่เข้าใจตรงกันอยู่แล้ว) ผู้รับสารก็ยังมีโอกาสปฏิเสธข่าวสารนั้นได้อีกเป็นชั้นสุดท้าย กล่าวคือ เลือกจดจำเฉพาะบางส่วนของตนเองสนใจหรือต้องการเท่านั้น

ในการศึกษาเรื่องพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อ นั้น เหตุผลในการที่มนุษย์เลือกสนใจหรือตั้งใจรับข่าวสารจากสื่อ นั้นอย่างไร มีปัจจัยหลายอย่างที่น่าสนใจ ดังนี้

- Individual Behavior แต่ละคนมีพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อเพื่อสนองความต้องการของตนเองแตกต่างกัน แอตคิน (Atkin : 1973) กล่าวว่า บุคคลเลือกรับสื่อใด ขึ้นอยู่กับการคาดคะเนเปรียบเทียบระหว่างผลรางวัลตอบแทน (Reward Value) กับการลงทุนค่าใช้จ่าย (Expenditures) และพันธะผูกพัน (Liabilities) ที่จะตามมา ถ้าผลตอบแทนหรือประโยชน์ที่ได้รับสูงกว่าการลงทุน หรือการต้องใช้ความพยายามที่จะรับรู้หรือทำความเข้าใจแล้ว บุคคลย่อมแสวงหาสื่อ นั้น (Information Seeking) แต่ถ้าผลประโยชน์น้อยกว่า บุคคลก็อาจจะเฉยเมยต่อข่าว นั้น (Information Avoidance) และในบางครั้งก็ตัองยอมรับสื่อ ทั้ง ๆ ที่ไม่เต็มใจ (Information Yielding) เพื่อหลีกเลี่ยงในการลงทุนลงแรงในการรับสื่อ นั้น ๆ
- Social Behavior ผู้รับสื่อจะเลือกรับสื่อจากสื่อใดนั้น ย่อมเป็นไปตามบทบาทและสถานภาพทางสังคมของผู้รับสื่อ เช่น ตำแหน่ง หน้าที่ ชื่อชมรม สโมสรที่สังกัดอยู่
- Social Relation ความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การมีความสัมพันธ์กันในลักษณะกลุ่มปฐุมภูมิหรือกลุ่มทุติยภูมิ แต่กลุ่มปฐุมภูมิซึ่งเป็นความสัมพันธ์กันในหมู่เพื่อนสนิท เพื่อนร่วมงาน หรือในครอบครัวและวงศาคนาญาติ จะมีอิทธิพลในการเป็นตัวแทรกมากกว่ากลุ่มทุติยภูมิ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดน้อยกว่า ข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับจะเกสื่อมวลชน มักจะถูกรับรู้หรือตีความโดยมีอิทธิพลของกลุ่มหรือบุคคลในกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เช่น การที่ปัจเจกจะเชื่อข่าวสารจากโฆษณาใด ๆ หรือไม่นั้น มักจะได้รับอิทธิพลจากการปรึกษาหารือหรือไต่ถามจากเพื่อนฝูงหรือผู้ใกล้ชิด อิทธิพลที่มีผลต่อการรับรู้ข่าวสารในลักษณะนี้เราเรียกว่า "อิทธิพลของบุคคล" (Personal Influence)

เมื่อพิจารณาเรื่องพฤติกรรมการรับชมและรับรู้รายการละครโทรทัศน์ไทยของคนลาวในเวียงจันทน์ โดยอ้างอิงแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว จะเห็นว่าคนลาวในเวียงจันทน์มีพฤติกรรมการเลือกรับชมหรือเลือกสนใจและเลือกรับรู้รายการละครโทรทัศน์ไทยเรื่องต่าง ๆ เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการ และรสนิยมของตนเอง อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ เช่น เพศ วัย อาชีพและระดับชนชั้นทางสังคม รวมถึงปัจจัยด้านประเพณี และวัฒนธรรมอีกด้วย แต่ในทางกลับกันหากละครเรื่องนั้น ๆ ไม่เป็นที่น่าพอใจ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการหรือไม่ได้สนับสนุนความคิด และความเชื่อเดิมของตนแล้ว ก็จะไม่สนใจหรือเลือกเปิดรับชมละครโทรทัศน์ไทยเรื่องนั้น ๆ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้สื่อสารมีความหมายร่วมกัน เบอร์โล (Berlo : 1960) กล่าวว่า ผู้ส่งสารและผู้รับสารจะมีความคล้ายคลึงกัน หากทั้ง 2 ฝ่ายไม่มีความคล้ายคลึงกัน การสื่อสารก็เกิดขึ้นไม่ได้

โรเจอร์ (Roger : 1971) เรียกลักษณะความคล้ายคลึงกันของผู้ส่งสารและผู้รับสารว่าเป็นประสบการณ์ร่วม (experience) ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม การศึกษา สถานภาพทางสังคม ทัศนคติ เป็นต้น

ในลักษณะความคล้ายคลึงกันของผู้ส่งสารและผู้รับสารนั้น วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดการรับรู้หรือตีความหมาย และเป็นไปไม่ได้ที่มนุษย์ทุกคนจะมีวัฒนธรรมร่วมกันหมด แต่ก็ไม่มีวัฒนธรรมใดดำรงอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว ทุกวัฒนธรรมต่างมีการพบปะแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งการพบกันระหว่างวัฒนธรรมนี้อาจเป็นทั้งการพบกันแบบแทนที่ คือวัฒนธรรมหนึ่งอาจถูกดุดกลืนให้สูญหายไปหรือเป็นการผสมผสานระหว่างสองวัฒนธรรมให้เข้าด้วยกัน

ไมรอนและโจลีน (Myron and Jolene : 1993) ได้ให้ความหมายของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม คือ “กระบวนการถ่ายทอดและตีความหมาย ปฏิสัมพันธ์ และสัญลักษณ์ระหว่างคนที่มาจากวัฒนธรรมต่างกัน ภายใต้บริบทการสื่อสารหนึ่ง ๆ “

โดยทั่วไปมนุษย์จะมองโลกผ่านกรอบประสบการณ์ การรับรู้ และวัฒนธรรม ความเหมือนกันทางวัฒนธรรมจะทำให้เกิดความเข้าใจความหมายร่วมกัน เช่น เข้าใจวัจนภาษา และอวัจนภาษา ดังนั้นความแตกต่างทางวัฒนธรรม จะทำให้เกิดพฤติกรรมการสื่อสารของผู้ที่อยู่ในแต่ละวัฒนธรรมต่างกันไปด้วย วัฒนธรรมและการสื่อสารเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันและต่างมีอิทธิพลต่อกัน วัฒนธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าไม่มีการสื่อสาร เพราะฉะนั้นการที่วัฒนธรรมเปลี่ยนไป การสื่อสารก็ย่อมเปลี่ยนตามไปด้วย

ปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมมีความแตกต่างกัน ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของแต่ละกลุ่มคน รูปแบบการสื่อสารในแต่ละสังคม รวมทั้งบทบาทขององค์กรต่าง ๆ เช่น รัฐบาล ศาสนา สถาบัน ที่เป็นตัวกำหนดกฎระเบียบซึ่งก่อให้เกิดวัฒนธรรมร่วมกันในสังคม

ปัญหาหลักของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมคือ ความแตกต่างของลักษณะการให้ความหมาย และพฤติกรรมการสื่อสาร เพราะผู้ส่งสารและผู้รับสารมาจากวัฒนธรรมที่ต่างกัน การสร้างความเข้าใจร่วมกันของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนั้น ผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกัน และจะต้องไม่มีความรู้สึกว่าเด่นกว่าหรือด้อยกว่าในการมีปฏิสัมพันธ์ โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีความแตกต่างกันทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประเพณี การดำรงชีวิต การแต่งกาย (Samovar and Porter : 1995)

จากการศึกษาพฤติกรรมการรับชมและรับรู้รายการละครโทรทัศน์ไทยของคนลาวในเวียงจันทน์ จะเห็นว่าถึงแม้พิจารณาโดยรวม ๆ ว่าทั้งประเทศไทยและประเทศลาวมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ประเพณี การดำรงชีวิต การแต่งกาย จนทำให้คนลาวมีขีดความสามารถในการรับรู้เรื่องราว และสามารถตีความสารจากละครได้เข้าใจ

แต่ในขณะเดียวกันก็มีวัฒนธรรมบางอย่างที่แตกต่างและเป็นอุปสรรคในการเปิดรับชมและรับรู้รายการละครโทรทัศน์ไทยของคนลาวในเวียงจันทน์ ได้แก่

นโยบายด้านการเมืองการปกครองของรัฐบาล ตลอดจนระบบเศรษฐกิจของสปป.ลาวซึ่งเป็นแบบสังคมนิยม สื่อมวลชนกลายเป็นเครื่องมือรัฐ ดังนั้นจึงมีผลต่อการกำหนดรูปแบบการเสนอสื่อเพื่อความบันเทิงต่าง ๆ ที่ต้องอยู่ภายใต้กรอบนโยบายของพรรค ต้องผ่านการกลั่นกรองและตรวจสอบอย่างเข้มงวด ทำให้เนื้อหาในละครโทรทัศน์ไทยบางเรื่องบางตอนไม่เป็นที่พึง

ประสงค์ของทั้งผู้นำลาวและประชาชนบางส่วน เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างขึ้น อ่างในศุภางค์ นันตา (2542)

2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิภา อุดมจันทร์ (2544) ศึกษาเรื่องทัศนคติของผู้รับสารและผลกระทบที่เกิดจากสัญญาณวิทยุและโทรทัศน์ข้ามพรมแดนไทย-ลาว ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ แบ่งประชากรผู้รับสารตามเกณฑ์สถานภาพทางสังคมออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ คือ กลุ่มประชาชนกับกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐหรือพรรค เพราะลาวปกครองด้วยระบบสังคมนิยม จุดยืนทางชนชั้นและอุดมการณ์ทางการเมือง จึงน่าจะเป็นเส้นแบ่งที่น่าสนใจในการดูทัศนคติและการตีความหมายสื่อไทยที่แตกต่างกันระหว่างชาวบ้านธรรมดา กับเจ้าหน้าที่ของทางการรัฐและพรรค ในกลุ่มประชาชน ได้จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ วัย การศึกษา ประสบการณ์ งานอาชีพ ส่วนในกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐหรือพรรค นั้นแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ เจ้าหน้าที่ระดับสูง และระดับกลาง จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวัยรุ่นชื่นชอบรายการประเภทละคร เกมโชว์ ส่วนผู้สูงวัยสามารถดูได้ทุกอย่างแล้วแต่จะเปิดอะไรให้ชมทางด้านชนชั้นที่แตกต่างระหว่างรัฐกับชาวบ้าน คนรัฐของลาวมีมุมมองกับสื่อไทยที่ว่ามีทั้งข้อดีและข้อเสีย มีบางอย่างขัดกับวัฒนธรรมเดิมของลาว ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกถ่ายทอดมาจากรายการรูปแบบตะวันตก หรือคำพูดของตัวละครไทยที่ชอบดูถูกลาว การให้บทแต่คนอีสานเป็นคนใช้สามารถทำให้ผู้รับสารลาวไม่พึงพอใจ และมองว่าไทยดูหมิ่นลาวเป็นอย่างยิ่ง

สมสุข หินวิมาน (2540) ทำการศึกษาเรื่องบันทึกจากห้องนั่งเล่น: ข้อสังเกตเชิงวัฒนธรรมในการดูละครโทรทัศน์ไทย ด้วยวิธีการสังเกตการณ์พฤติกรรมกรรมการชมละครของทั้ง 7 ครอบครัว จากหลายพื้นที่ตั้งแต่ครอบครัวชาวนาในหมู่บ้านชนบท เจ้าของร้านค้าในหมู่บ้าน ครอบครัวจักสานทำยถลาด ชานเมืองหลวง และครัวเรือนในกรุงเทพฯ แต่ละครัวเรือนสะท้อนมิติเชิงสังคมวัฒนธรรมที่ต่างกัน ไล่ระดับตั้งแต่ความเป็นท้องถิ่นไปสู่ความเป็นเมือง ซึ่งผลการวิจัย พบว่า เพศและวัยเป็นตัวแปรสำคัญของโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจแห่งเพศนั้น โครงสร้างสังคมไทยยังคงรักษาลักษณะสังคมแบบชายเป็นใหญ่เอาไว้ ฉะนั้นการดูโทรทัศน์จึงเป็นกิจกรรมซึ่งถูกครอบงำโดยเพศชาย (male-dominated) ในครัวเรือนแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ สามีมักเป็นผู้ควบคุมบทสนทนาในห้องนั่งเล่น สมาชิกในครัวเรือนมักจะหัวเราะภายหลังจากที่สามีหัวเราะ ยิ่งไปกว่านั้นในครัวเรือนแห่งหนึ่งที่เจ้าบ้านเป็นนายดาบตำรวจ แก้อื้อผ้าใบตัวโปรด พัดลม หมอน และวีโมตคอนโทรล อยู่ภายใต้การยึดครองของคุณตำรวจผู้นี้ตลอดทุกวันที่

สังเกตการณ์ เขาจะไม่ลุกจากที่นั่งเลย ในขณะที่นั่งดูโทรทัศน์นั้นเขาจะถือรีโมตคอนโทรลหรือไม่เช่นนั้นจะวางไว้บนพุง แม้แต่เวลาที่หันมาคุย

ในกรณีของวัย ครั้วเรือนแบบไทย ๆ มีลักษณะเปิดให้ผู้อยู่ในวัยรุ่นหรืออายุน้อยกว่ามีโอกาสใช้อำนาจผ่านการดูโทรทัศน์ได้มากกว่าผู้สูงวัย ในหลาย ๆ ครั้วเรือน ลูกหรือหลานจะเป็นผู้ถือครองรีโมตและเก้าอี้ตัวโปรดมากกว่าพ่อแม่ ย่าและยาย โทรทัศน์มีลักษณะความเป็นสื่อสมัยใหม่ยิ่งเสริมประสิทธิภาพของการใช้รีโมตคอนโทรลด้วยแล้ว โทรทัศน์จะมีภาพลักษณ์ความเป็นเทคโนโลยีทันสมัย ลักษณะของความทันสมัยเช่นนี้อาจมีส่วนเชื้อให้วัยรุ่นหรือเด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและถือครองได้มากกว่าผู้ใหญ่ ตรงข้ามกับผู้สูงวัยที่ค่อนข้างมีลักษณะยึดติดกับธรรมเนียมและเทคโนโลยีแบบดั้งเดิมมากกว่า

รูปแบบการใช้ชีวิตและรสนิยม มีส่วนในการบอกนัยของชนชั้นทางสังคมด้วยเช่นกัน กิจกรรมที่ผู้ชมกระทำในห้องดูละครโทรทัศน์สะท้อนให้เห็นภาพความแตกต่างดังกล่าวได้อย่างเด่นชัด ผู้ชมชนบทจะเลือกเปิดไฟน้อยดวงและเปิดเสียงเครื่องรับโทรทัศน์เบา ๆ นี่สะท้อนค่านิยมประหยัดพอมีพอกินแบบไทย ๆ ตรงข้ามกับผู้ชมในเมืองจะเลือกเปิดไฟในบ้านให้สว่างและไม่สนใจเรื่องระดับเสียงเท่าใดนัก

David Morley (1986) กล่าวว่า การดูโทรทัศน์ในบริบทของครอบครัวเกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคม (social relations) มากกว่าจะเป็นกิจกรรมของแต่ละปัจเจก หรืออีกนัยหนึ่งการดูโทรทัศน์เป็นกิจกรรมแห่งการรวมตัวของปัจเจกทั้งหลายที่อยู่ในครั้วเรือนเดียวกัน ด้วยเหตุนี้กิจกรรมการดูโทรทัศน์จึงมีลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power relations) และถือได้ว่าเป็น “การเมืองของห้องนั่งเล่น” (politic of the living room) การเมืองในห้องนั่งเล่นที่มาจาก การต่อรอง การท้าทาย การขัดแย้ง และการยอมจำนนของแต่ละปัจเจกภายใต้กาลเทศะเดียวกัน โดยมีโทรทัศน์เป็นศูนย์กลาง และในบริบทของการเมืองในห้องนั่งเล่น ผู้ควบคุมสถานการณ์ของกิจกรรมก็คือผู้ที่อาศัยโทรทัศน์เป็นเทคโนโลยีแห่งการแสดงอำนาจ (exercise of power) อย่างไรก็ตาม คำถามว่าด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจนี้ต้องมองออกเป็นสองส่วนคือ ปัจเจกใช้อำนาจอย่างไร และใครเป็นผู้แสดงอำนาจในห้องดูโทรทัศน์

Miller and Steinberg (1975) ได้นำแนวทางการศึกษาตามแนวมานุษยวิทยาและแนวคิดจิตวิทยาามาผนวกกันเพื่อใช้ในการอธิบายพฤติกรรมการสื่อสารของบุคคลจากต่างวัฒนธรรมและในการทำนายผลของการสื่อสาร โดย Miller and Steinberg ชี้ว่า การเข้าใจว่าคน ๆ หนึ่ง จากวัฒนธรรม

หนึ่ง ๆ มีการรับรู้ ทัศนคติ และการแสดงออกอย่างไรนั้น เราต้องเข้าใจอิทธิพลที่สำคัญอย่างน้อย 4 อย่าง คือ

1. อิทธิพลทางวัฒนธรรม (Cultural Influence) คือ การมองวัฒนธรรมในวงกว้างในด้านค่านิยมและโลกทัศน์ (world view) เช่น ทางเลือกหรือคำตอบพื้นฐาน 5 ประการ ได้แก่

- 1.1 อะไรคือลักษณะธรรมชาติของมนุษย์
- 1.2 อะไรคือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ
- 1.3 อะไรคือจุดสำคัญของเวลาในการดำเนินชีวิต
- 1.4 อะไรคือรูปแบบเด่นในการกระทำของมนุษย์
- 1.5 อะไรคือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับบุคคลอื่น

2. อิทธิพลทางวัฒนธรรมสังคม (Socio-cultural influence) เป็นการมองวัฒนธรรมในระดับแคบลงมา คือ การเข้าใจว่าคน ๆ นั้นเป็นคนกลุ่มไหนในสังคม เช่น เพศ อายุ อาชีพ ศาสนา ฯลฯ ซึ่งคนแต่ละกลุ่มสังคมจะมีวัฒนธรรมย่อย (Sub-culture) แตกต่างกัน โดยมองรวมถึงบทบาทและความสัมพันธ์ทางสังคมที่ถูกกำหนดมา และความคาดหวังต่อพฤติกรรมการแสดงออกของคนกลุ่มนั้น ๆ ในสังคม

3. อิทธิพลทางวัฒนธรรมจิตวิทยา (Psycho-cultural influence) คือ การเข้าใจในกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการคิด ทัศนคติ การรับรู้ รวมถึงกระบวนการแยกประเภท/จัดกลุ่ม (categorization) ภายในความคิดของบุคคลในแต่ละวัฒนธรรม

4. อิทธิพลทางสภาพแวดล้อม (Environmental influence) คือ การศึกษาถึงผลของสภาพแวดล้อมที่มีต่อพฤติกรรม ไม่ว่าจะเป็นภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพห้อง สถานที่ ลักษณะขนาด และประเภทของครัวเรือน ฯลฯ

Miller and Steinberg เชื่อว่า ยิ่งเราเข้าใจระดับของข้อมูลเหล่านี้มากขึ้นเท่าใด การคาดเดาการรับรู้และพฤติกรรมการสื่อสารของบุคคลต่างวัฒนธรรมก็จะมี ความถูกต้องและแม่นยำขึ้น

Stuart Hall (1980) ได้เสนอตัวแบบที่เรียกว่า "การเข้ารหัส ถอดรหัสวาทกรรมทางการสื่อสาร" ซึ่งแสดงว่า เนื้อหาของสื่อตั้งอยู่ระหว่างผู้ผลิต ซึ่งวางกรอบความหมายด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง และผู้ชม ซึ่ง "ถอดรหัส" ความหมายไปตามสภาพการณ์ทางสังคม และมีกรอบการตีความที่ค่อนข้างจะต่างกัน

Hall ได้เสนอไว้ว่า การเข้ารหัสในกระบวนการของการให้ความหมาย มีลักษณะพื้นฐานด้วยกัน 3 ลักษณะ ได้แก่ รหัสในการใช้อำนาจไปครอบงำซึ่งสัมพันธ์กับเรื่องของอำนาจ ต่อมาคือ รหัส "ที่มีการเจรจาต่อรอง" ซึ่งเป็นรหัสของสื่อในการทำหน้าที่ยังเป็นกลางและเป็นผู้เฝ้าพาข่าวสารต่าง ๆ และสาม คือ รหัส "ที่ตรงกันข้าม" ซึ่งเป็นการเสนอทางเลือกอื่นที่ดีกว่า ตัวอย่างแบบง่าย ๆ นี้ ทำให้ตระหนักได้ว่า อุดมการณ์ความคิดที่ส่งไปอาจจะไม่ใช่อย่างเดียวกับอุดมการณ์ความคิดที่ได้รับมา แม้ว่าอาจจะเป็นการอ่านที่ "เป็นที่ต้องการ" ที่มาจากชนชั้นสูงแต่การอ่านนั้นก็อาจจะไม่ตรงกับสิ่งที่ต้องการเสนอก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ตามที่เป็นจริงหรืออาจจะถูกมองว่าเป็น "การโฆษณาชวนเชื่อ" และถูกต่อต้านหรือถูกเปลี่ยนแปลงในที่สุด

ความคิดนี้กระตุ้นให้เกิดการวิจัยถึงศักยภาพของการ "ถอดรหัสที่แตกต่างกันออกไป" (ยกตัวอย่างเช่น (Morley, 1980) ด้วยทัศนะที่ต้องการสาเหตุที่ซับซ้อนขึ้นกรรมาชีพต่อต้านสารจากสื่อที่มีลักษณะครอบงำ ในแง่หนึ่งแล้ว ทฤษฎีนี้ก็มีประสิทธิภาพในการ "ให้พลังอำนาจ" แก่ผู้ชม และทำให้เกิดมุมมองแง่ดีเกี่ยวกับการศึกษาสื่อกับวัฒนธรรม ทฤษฎียังได้นำไปสู่มุมมองที่กว้างไกลขึ้นเกี่ยวกับอิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านเชื้อชาติ เพศ และชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงโดยประสบการณ์จากสื่อ

ในด้านเพศกับสื่อมวลชน เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่สนใจเกี่ยวกับการอ่านเนื้อหาของสื่อซึ่งจะแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม จากการอ้างถึงงานวิจัยของพวกสตรีนิยม "โครงการวิจัยสื่อเพื่อวัฒนธรรมสตรี" (Van Zoonen, 1991) กล่าวว่า ความหมายของเพศไม่เคยมีการระบุไว้ แต่จะแตกต่างกันไปตามที่ตั้งทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เฉพาะ และขึ้นอยู่กับ การต่อสู้เรียกร้องที่กำลังดำเนินไปและการเจรจาต่อรอง หรือบางทีก็มีคำถามว่า การสร้างความหมายให้กับความแตกต่างทางเพศและลักษณะเฉพาะอย่างไร แง่มุมอื่น ๆ เกี่ยวกับการต่อสู้ คือ ประเด็นค่านิยมที่แตกต่างกันที่ติดมากับความเป็นชาย และความเป็นหญิง และคำถามที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์แบบ "บุรุษเป็นใหญ่" ที่แพร่หลายในรูปแบบทางวัฒนธรรมที่สื่อเป็นตัวถ่ายทอด

มุมมองในแนวสตรีนิยมได้เปิดให้มีการศึกษาวิเคราะห์กันอย่างมากมาย ซึ่งก่อนหน้านี้มีน้อยได้รับความสนใจเท่าใดนัก (Rakow, 1986, Derwin, 1987) ประเด็นหนึ่งเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่ว่า เนื้อหาของสื่อจำนวนมากได้รับการกำหนดเพศมาแล้วตอนที่ถูกใส่รหัส โดยพิจารณาจากทัศนะของผู้ชม Fiske (1987) หาหลักฐานมาสนับสนุนว่า "ทีวีที่มีเพศ" หมายความว่าอย่างไร ตัวอย่างที่สำคัญในงานของเขาก็คือ ละครประเภทน้ำเน่า (Soap opera) ซึ่งมักจะถูกมองว่าสร้างตาม "สุนทรียะของสตรี" ละครน้ำเน่าได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับความเป็นผู้นำของบุรุษเพศ ละครช่วย

สร้างความชอบธรรมให้กับค่านิยมของสตรี และทำให้สตรีเกิดความนับถือตัวเองหรืออีกนัยหนึ่ง ละครช่วยสร้างหนทางให้กับวัฒนธรรมของสตรีในการต่อสู้เพื่อวางรากฐาน เพิ่มบทบาทของตน และต่อต้านสังคมที่บุรุษเป็นใหญ่ Living stone (1991) กล่าวว่า โครงสร้างละครน้ำเน่านำเสนอ กิจวัตรประจำวันของชีวิตแม่บ้าน การใส่เพศให้กับเนื้อหาน่าจะมีการศึกษาที่ตรงชั้นตอนในการผลิตซึ่งงานดังกล่าวดำเนินการโดยผู้ชาย

การให้ความสนใจเกี่ยวกับโครงสร้างด้านเพศ ที่ปรากฏในเนื้อหาของสื่อเป็นเพียงแง่มุมหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศตามทฤษฎีของการสื่อสาร การศึกษาผู้รับสารสื่อมวลชน และการรับเนื้อหาจากสื่อทำให้ทราบว่า มีความแตกต่างอย่างมากในด้านเพศ ในวิธีการใช้สื่อและความหมายที่ให้กับกิจกรรม มีข้อยืนยันจำนวนมากแสดงให้เห็นรูปแบบที่แตกต่างกันของบทบาททางสังคม ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและความสนใจ และการที่เพศเป็นตัวกำหนดการมีเวลาว่างและการใช้เวลา นอกจากนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทด้านอำนาจภายในครอบครัว และลักษณะโดยทั่วไปของความสัมพันธ์ระหว่างสตรีกับบุรุษ หรือเกี่ยวกับสตรีในครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ขึ้น (Morley, 1986) ชนิดของเนื้อหาสื่อที่มีหลากหลายชนิด มีความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับการแสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ร่วมนี้มีพื้นฐานมาจากเรื่องเพศ (Ferguson, 1983 ; Radway, 1984) และเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจและความหมายที่ได้รับ (Ang, 1985)

การศึกษาที่เกี่ยวกับเรื่องเพศก่อให้เกิดคำถามที่ว่า ทางเลือกที่สื่อเสนอและการตีความหมาย สื่อจะสามารถก่อให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลง หรือองค์ประกอบของการที่ผู้หญิงจะลุกมาต่อต้านสภาพของสังคมที่มีความไม่เท่าเทียมกัน ศักยภาพของการอ่านแบบตรงกันข้ามและความรู้สึกต่อต้าน ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาใช้อธิบายว่า ทำไมผู้หญิงจึงสนใจเนื้อหาที่เกี่ยวกับเพศชาย และยังช่วยประเมินความหมายของความสนใจนี้ได้ในระดับผิวเผิน (Radway, 1984) โดยสรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมสื่อที่กำหนดเพศมาแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุหรือในรูปแบบลักษณะใด นำไปสู่ปฏิกิริยาตอบสนองที่แตกต่างกัน และความแตกต่างกันทางด้านเพศ นำไปสู่รูปแบบการตีความหมายของสื่อที่ไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างในการเลือกสรรและบริบทของการใช้สื่อ ซึ่งมีเรื่องวัฒนธรรมและสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องในวงการมากขึ้น (Morley, 1986)

อุทุมพร เลื่องลือเจริญกิจ (2540) ศึกษาเรื่องแบบแผนการชมละครโทรทัศน์ของผู้ชายพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับครอบครัวและมีเครื่องรับโทรทัศน์เป็นของตนเอง แต่กลับเลือกชมโทรทัศน์พร้อมกับสมาชิกในครอบครัว และตัดสินใจเลือกชมรายการต่าง ๆ ด้วยตัวเอง สำหรับพฤติกรรมการรับชมละครโทรทัศน์พบว่า กลุ่มตัวอย่างโดยเฉลี่ย 50 เปอร์เซ็นต์ เปิดรับชมละครโทรทัศน์ในแต่ละเรื่องที่ออกอากาศ และตัดสินใจเลือกชมรายการละครโทรทัศน์ด้วยตนเอง โดยใช้เกณฑ์การตัดสินใจด้านดาราคือเป็นอันดับแรก ความตั้งใจชมละครโทรทัศน์พบว่าผู้ชายส่วนใหญ่ไม่มีความตั้งใจก่อนการชม และผู้ชายที่มีอายุและลักษณะการดำเนินชีวิตต่างกันมีความตั้งใจในการชมละครโทรทัศน์ต่างกัน แต่ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องการแสดงความคิดเห็นในขณะที่ชมละคร และการนำเรื่องราวที่ได้รับจากการชมละครไปใช้ประโยชน์หลังจากชมละครโทรทัศน์แล้ว